

Jos taivas putoaa – toimintaohje kriisitilanteessa

Toimintaohje kriisitilanteessa on tuotettu Kasvua Hämeessä -teemaohjelmaan kuuluvan Osaamisverkostohankkeen toimesta. Työryhmään on osallistunut laaja joukko maatalousyrittäjien yhteistyökumppaneita mm. MTK Häme ja Mela, sekä Hämeen alueen meijerit, kuntien maatalous- ja lomahallinto, työterveyshuolto, eläinlääkärit, ProAgrica Häme, evl-kirkko ja maaseudun tukihenkilöverkko. Erityisasiantuntijana on toiminut psykologi Pirkko Lahti.

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin.

Oletko pohtinut näitä kysymyksiä

- Mitä teen, jos puolisoni vammautuu äkillisesti?
- Mihin otan yhteyttä, kun tunnen etten enää jaksaa?
- Miten autan naapuria, jonka navetta on palanut?

Kriisitilanteen varalta on tärkeää määrittää etukäteen vastuut yritystoiminnan johtamisesta ja varmistaa yrittäjien jaksaminen ja toiminnan jatkuvuus.

Kaikkia kriisitilanteita ei voi ennakoida, mutta tässä esitteessä esitetyjä toimintamalleja voi soveltaa moniin tilanteisiin.

Kriisit voivat johtua ihmisiin tai tuotantoon liittyvistä tekijöistä

Tuotantoon liittyvät tekijät voidaan jakaa niihin, joihin yrittäjä voi vaikuttaa ja niihin, joihin ei voi vaikuttaa.

Ihmisiin liittyvät tekijät

- läheisen kuolema tai tapaturma
- fyysiset tai psyykkiset sairaudet yrittäjällä tai lapsella
- avioero, parisuhdeongelmat, perheväkivalta, alkoholismi

Tuotantoon liittyvät tekijät

Tekijät, joihin voi itse vaikuttaa

- eläinten terveys ja hyvinvointi
- taloudenpito ja investointien määrä
- tekniikka ja siihen liittyvät ongelmat
- työmäärä ja siitä johtuva stressi
- oman ammattiosaamisen ylläpito
- terveyden edistäminen ja ylläpito

Tekijät, joihin ei itse voi vaikuttaa

- sopimus- ja markkinatekijät
- tukipolitiikka ja EU-lainsäädäntö
- ympäristökysymykset
- eläinaktivismi, negatiivinen leimautuminen
- satovahingot, myrskytuhot
- tulipalo
- eläintaudit

Useita kriisitilanteita, kuten tapaturmia ja tulipaloja voidaan ehkäistä yrittäjän omalla ennakkoinnilla, tarkastuksin ja turvalaittein.

Esitteen esimerkit auttavat hahmottamaan kriisin vaiheita ja toimintatapoja erilaisissa tilanteissa.

Lähiomaisen kuolemantapaus

Rajusti investoinut ja velkaantunut karjatila, nuori yrittäjäpariskunta. Kouluikäiset sairastelukierteessä olevat lapset. Isäntä on tehnyt itsemurhan.

Miten toimitaan, mistä apua?

Akuuttivaihe

Soitto hätänumeroon 112

- ensihoitoyksikkö / poliisi paikalle > poliisi antaa ohjeita vainajan kuljetukseen
- perheestä huolenpito: ensihoitoyksikkö/poliisi ottaa yhteyden puolisoon ja selvittää läheisen, joka voi olla puolison tukena arjessa
- omainen tai ystävä yöpyy perheessä ja tukee arjessa
- vastuuhenkilö lapsista huolehtimiseen, tarvittaessa yhteydenotto sosiaalipäivystykseen
- kotiapupalvelua kunnasta
- yhteydenotto lomituspalveluihin lomittajan saamiseksi välittömästi tilalle
- yrittäjä nimeää henkilöt, jotka voivat auttaa tilan töissä

Ensimmäinen viikko tapahtumasta

- varmistetaan, että apua on saatavilla (läheiset, naapurit)
- pankkiasiat ja muut tuotantotaloudelliset asiat selvitetään
- varmistetaan sijaisapu karjanhoitoon ja viljelytöihin
- pyydetään keskusteluapua työterveyshuollosta, seurakunnasta, kunnasta, tukihenkilöverkostosta tai SPR:stä
- otetaan yhteyttä lasten päivähoitoon ja kouluun
- kuolemantapauksesta tiedottaminen yhteistyökumppaneille

Seuraavat viikot ja kuukaudet

- lasten sairauksien hoito terveydenhuollossa
- hautajaisten järjestäminen omaisten tai läheisten avustuksella
- otetaan yhteyttä Mela-asiamieheen (perhe-eläkkeet, ryhmähenkivakuutukset, vakuutusasiat)
- selvitetään, mitä muita vakuutuksia tilanteessa voi hyödyntää
- yhteydenotto verotoimistoon
- selvitys tilan tulevaisuudesta, edunvalvonta, tukiasiat (ProAgria, maataloustoimisto, pankki, ELY-keskus)
- perunkirjoitus
- henkisen tuen varmistaminen (ammattilaiset ja läheiset)

Muita ammattiauttajatahoja

- perheneuvolat, terveyskeskuksen Debriefing-ryhmä
- mielenterveysseuran alueellinen kriisikeskus
- kunnan sosiaalipäivystys

Maatalousyrittäjä voi saada sijaisapua lähisukulaisen kuolemantapauksen yhteydessä ja hautajaispäiväksi. Lisäksi sijaisapuun oikeutetun maatalousyrittäjän kuolemantapauksen yhteydessä voi saada sijaisapua 60 päivää yritystoiminnan järjestelyjä varten.

Tapaturma

Viljatila, yrittäjäpariskunta, jolla on pienet lapset. Kuivurilla putoamisen seurauksena yrittäjä halvautuu.

Miten toimitaan, mistä apua?

Akuuttivaihe

Soitto hätänumeroon 112

- ensihoitoyksikkö potilaan hoitamiseksi
- perheen auttaminen arjen asioissa
- selvitetään, kuka auttaa sadonkorjuutöissä
- otetaan yhteyttä lomituspalveluihin sijaisavun saamiseksi

Ensimmäinen viikko tapahtumasta

- varmistetaan pitempiaikainen apu sadonkorjuutöihin
- kotiapupalvelua kunnasta
- tiedottaminen yhteistyökumppaneille (selvitetään viljakauppa, sopimukset ehtoineen)
- otetaan yhteyttä Mela-asiamieheen
- selvitetään, mitä muita vakuutuksia tilanteessa voi hyödyntää
- tarvittaessa otetaan yhteyttä kunnan maaseututoimeen (tuet ja tuotantoehdot)

Seuraavat viikot ja kuukaudet

- tehdään tilan toiminnan tulevaisuudesta suunnitelma
- tukitoimien järjestäminen potilaalle ja perheelle (lapset mukaan)
- otetaan yhteyttä työterveyshuoltoon puolison henkistä tukea varten
- palkataan työntekijöitä tilalle esimerkiksi vakuutuksen kautta
- selvitetään mahdollinen talkooapu
- selvitys tilan tulevaisuudesta (edunvalvonta, pankkiasiat, tuki- ja tuotantoehdot)

Maatalousyrittäjällä on lääkärintodistuksella osoitetun yhtäjaksoisen tai vähäisin keskeytyksin jatkuneen työkyvyttömyyden perusteella oikeus saada sijaisapua enintään 300 päivän ajaksi, paitsi jos hän on sanotun ajan kuluessa pannut vireille työkyvyttömyyseläkettä koskevan hakemuksen tai jos on ilmeistä, että sijaisavun tarve päättyy ennen kuin sijaisapu on jatkunut 365 päivää.

Avioero

Vaimo ilmoittaa miehelleen, että haluaa avioeron. Tilalla uusi navetta, talous tiukalla ja työtä paljon.

Miten toimitaan, mistä apua?

Akuuttivaihe/shokkivaihe

- maallikkokin voi auttaa kuuntelemalla ja keskustelemalla sekä ohjaamalla ammattiavun piiriin
- avun tarvetta ei välttämättä heti tunnisteta, keskeneräisiä asioita on paljon, tunteet myllertävät
- on tärkeää ymmärtää, että eteenpäin mennään asia kerrallaan ja eroon reagoidaan yksilöllisesti (lamaantumisen / pako työhön)
- puuttuvan työpanoksen korvaminen (lomitus, ystävät, naapurit)
- varmistetaan, että yrittäjällä on työterveyshuollon ja muiden auttajatahojen yhteystiedot

Seuraavat viikot ja kuukaudet

- perheneuvola, eroseminaari, parisuhdeterapia, tukihenkilöverkosto ja läheiset voivat auttaa tunteiden purkamisessa
- jos tarjotusta avusta kieltäydytään, voidaan tuoda esille, että kriisitilanteissa ihminen voi suojata itseään esimerkiksi sulkeutumalla
- suunnitelma siitä, miten tilan tuotantoa jatketaan
- selvitetään tilan omistussuhteisiin ja tukihakuun liittyvät juridiset seuraukset ja toimenpiteet (mahdollinen oikeusapu)
- selvitetään talous- ja velkaneuvonnan tarve, työtehtävien ulkoistaminen ja urakointi

Yksi ongelma johtaa helposti toiseen

Työuupumus on maatalan yleisimpiä riskejä, mutta sitä voi tehokkaasti ennaltaehkäistä. On tärkeää huolehtia siitä, että vapaa-aikaa on riittävästi harrastuksiin, ystävyys-suhteisiin ja perheelle. Käy helposti niin, että avun tarvetta ei tiedosteta, koska tavoitteena on vain selvitä päivästä toiseen. Maatalan johtamiseen ja työuupumisen riskien hallintaan on saatavissa apua (ProAgria, työhönohjaus, MTK:n kirjanen "Johtamisella hyvinvointia", laatukäsikirjan ja omavalvontasuunnitelman päivittäminen). Myös työterveyshuolto auttaa työssä jaksamisessa.

Viikonloppu ja yrittäjäpariskunta työskentelee tilalla. Navettarakennuksessa syttyy tulipalo.

Miten toimitaan, mistä apua?

Akuuttivaihe

Soitto hätänumeroon 112

- varmistaa ihmisten ja eläinten turvallisuus (päästä eläimet vapaaksi, ei uhkarohkeita tekoja)
- lapset pois palopaikalta (naapuri tai muu hoitaja)
- pelastuslaitos/VPK johtaa toimintaa palopaikalla ja huolehtii muiden rakennusten suojelusta, koneista ja työkaluista
- helposti syttyvistä aineista on informoitava pelastusmiehistöä
- talkooapu huolehtii auttajista (ruoka, juoma, lämpöhaalarit, saappaat)
- otetaan yhteyttä päivystävään eläinlääkäriin (eläimille sijoituspaikka, kuljetusautot, eläinsuojat, ruoka ja juoma)

Ensimmäinen viikko tapahtumasta

- tarjotaan kriisiapua
- ilmoitus vakuutusyhtiöön (ohjeet vakuutusasioiden hoitamisesta)
- tarvittaessa talkooapua (metsästysseura, maatalousnaiset, tuottajayhdistys, naapurit, kylätoimikunta)
- selvitetään tuotannon jatkamisen mahdollisuudet (eläimet, rehut, vesi)
- toimitaan väliaikaisratkaisujen avulla (lypsykontti, tilasäiliökontti, toinen navetta)
- tarvittaessa otetaan yhteyttä kunnan maaseututoimeen (tuet ja tuotantoehdot)

Seuraavat viikot ja kuukaudet

- suunnitelma tuotannon jatkamisesta
(uusi navetta, korjausmahdollisuudet, kustannus- ja kannattavuusarvio)
- apua neuvontapalveluista (ProAgria, meijeri, pankki)
- henkisen tuen varmistaminen

Varaudu ennakkoon

Tilalle on laadittava pelastussuunnitelma, josta selviää miten toimitaan tulipalon sattuessa. Herkästi syttyvät aineet on varastoitava asianmukaisesti. Kaasupullojen säilytyspaikat on merkittävä. Eläinten pelastamisen harjoittelu ja vaihtoehtojen kulkureittien suunnittelu on suositeltavaa. Sähköturvallisuudesta on myös huolehdittava.

Tilan tuotantoon liittyvät auttajatahot

(lisää puhelinnumerot ja pidä ajan tasalla)

Tilan nimi _____

Yrittäjät _____

Varahenkilöt kriisitilanteissa _____

Yleinen hätänumero 112

Myrkytystietokeskus puh. 09 471 977 (avoinna 24 h)

Palokunta _____ **Poliisi** _____

Sähköhäiriöt _____

Eläinlääkärit _____ **Seminologi** _____

Raatokeräily _____ **Ongelmajätelaitos** _____

Koneurakoitsijat _____ **Kuljetuspalvelut** _____

Sähköurakoitsijat _____ **Putkiasentajat** _____

Rehujen toimittajat _____

Konemyynti/huolto _____ **Tarvikemyynti/huolto** _____

Tuotantoneuvojat _____

(ProAgria, meijeri, teurastamo)

Meijeri _____ **Maitoauto** _____

Teurastamo _____ **Viljan ostajat** _____

Mela-asiamies _____ **MTK** _____

Vakuutusyhtiö _____ **Pankki** _____

Kunnan maaseututoimi _____ **ProAgria** _____

ELY-keskus _____ **EVIRA** _____

Tiehoitokunnan vastuhenkilö / Destia _____

Linkous- ja hiekoituspalvelu _____

**Toimintaohjeita tuotantoeläntilan poikkeustilanteisiin löytyy www.mtk.fi
(hakusanalla eläintauti).**

Ihmisiin liittyvät auttajatahot

(lisää puhelinnumerot ja pidä ajan tasalla)

- **Työterveyshuolto** _____ ks. puhelinluettelo kunnan kohdalta tai oma työterveyshuolto
- **Terveyspalvelujen neuvonta** _____ ks. puhelinluettelo kunnan kohdalta
- **Kunnan maaseututoimi** _____
- **Maaseudun tukihenkilöverkko** 09 7512 0228 tai verkosta www.tukihenkilo.fi
- **Valtakunnallinen kriisipuhelin** 010 195 202
- **Kriisikeskus** _____ ks. www.mielenterveysseura.fi/sos-kriisikeskus
- **Valtakunnallinen AA:n Auttava puhelin** 09 750 200 tai iltaisin 013 123 121, apua alkoholiongelmiin
- **AL-Anonin auttavat puhelimet** 09 750 200, vertaistukea alkoholistien läheisille
- **Kataja ry**, www.katajary.fi, tietoa parisuhdekursseista
- **Kirkon perheasiain neuvottelukeskukset** _____ ks. paikkakuntaakohtaisesti tai www.evl.fi
- **Kirkon palveleva puhelin** 010 190 071, auttaa perheitä erotilanteissa
- **Väestöliiton parisuhdekeskuksen valtakunnallinen neuvontapuhelin** 0800 183 183
- **Mieli maasta, vertaistukea masentuneille** 050 441 2112
- **Naisten linja** 0800 02 400
- **Miesten keskus** 09 454 2440
- **MLL:n Lasten ja nuorten puhelin** 116 111
- **Velkalinja, valtakunnallinen velkaneuvontanumero** 0800 98 009
- **Kunnan sosiaalipäivystys** _____ ks. paikkakuntaakohtaisesti tai tarvittaessa (esimerkiksi lastensuojeluasiat) poliisi/hätänumero 112
- **Suomen Mielenterveysseura**, neuvontaa ja varhaiskuntoutusta 09 615 516
- **Koulut** _____
- **Päivähoito** _____

Voimavarariihi – apua ennakkoon

Voimavarariihi on ProAgrian maksullinen palvelu, jolla maatalousyrittäjä voi varmistaa, että työhyvinvointinäkökulma tulee otetuksi huomioon investoinneissa, sukupolvenvaihdoksissa ja muissa muutostilanteissa. Se antaa apua myös vaikeuksissa oleville tiloille ja uupumistilanteisiin.

Tietoa auttajatahoista saa myös seuraavilta tahoilta

- www.tukinet.fi, apua kriisitilanteisiin verkosta
- www.ttl.fi/maatalous
- www.mela.fi
- www.mtk.fi
- www.tukihenkilo.fi
- www.proagria.fi